

Olga Urban

Profesor Krystyna Zamiara (1940-2012)

Studia Kulturoznawcze nr 1 (2), 201-205

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Profesor Krystyna Zamiara (1940-2012)

13 stycznia 2012 r. po wielomiesięcznej walce z chorobą nowotworową zmarła prof. zw. dr hab. Krystyna Zamiara, długoletni pracownik Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, osoba niezwykle zaangażowana w działalność naukową i dydaktyczną, podejmująca w ramach swojej aktywności badawczej wyjątkowo istotne zagadnienia z zakresu filozofii nauki, metodologii nauk humanistycznych, historii psychologii oraz filozofii i teorii kultury. Odszedł nauczyciel i wychowawca wielu pokoleń studentów, opiekun młodych naukowców, niekwestionowany autorytet tak w sferze naukowej, jak i osobistej, człowiek niezwykle empatyczny i serdeczny, a przy tym szczerzy i nieuznający kompromisów.

31 marca 2011 r. w Auli Lubrańskiego UAM w Poznaniu odbyła się uroczystość 45-lecia działalności naukowej profesor Krystyny Zamiary. W Przedmowie do dedykowanej Jej z tej okazji Księgi Jubileuszowej Dyrektor Instytutu Kulturoznawstwa UAM w Poznaniu prof. dr hab. Jacek Sójka napisał:

Pisząc i mówiąc o Jej dokonaniach, pamiętać musimy o tym, iż za wszystkim, czym się zajmowała i zajmuje, kryje się nieprzeciętna osobowość – teoretyka, nauczyciela, człowieka¹.

Krystyna Zamiara urodziła się 16 kwietnia 1940 r. w Warszawie. Do szkoły podstawowej uczęszczała w Bydgoszczy, w tym samym mieście kontynuowała naukę w Liceum Technik Plastycznych, tzw. Turwidówce, którą zawsze wspominała z ogromnym sentymentem. Swoje pasje i talenty plastyczne realizowała głównie w dziewiarstwie i hafciarstwie. Po ukończeniu szkoły średniej rozpoczęła studia psychologiczne na UAM w Poznaniu, specjalizując się w psychologii klinicznej. Szczególnym obszarem Jej zainteresowań były wtedy zagadnienia związane z funkcjonowaniem jednostki ludzkiej w warunkach stresu. W 1964 r. uzyskała tytuł magistra na podstawie pracy magisterskiej pt. *Wpływ ograniczenia czasu na sprawność działania motorycznego osób nerwicowych w porównaniu z osobami normalnymi*. Promotorem tej pracy był profesor Andrzej Lewicki.

Zasadniczy zwrot w zainteresowaniach poznawczych mgr Krystyny Zamiary nastąpił na początku stażu w Katedrze Logiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu, pod kierownictwem profesora Jerzego Giedymina. Jej zainteresowania naukowe zaczęły się wówczas przesuwać w kierunku filozofii nauki, która z czasem stała się dla Niej jednym z zasadniczych obszarów badawczych.

W 1971 r. mgr Zamiara obroniła rozprawę doktorską zatytułowaną *Koncepcje redukcji systemów teoretycznych jako konsekwencja poglądów na status poznawczy teorii. Na przykładzie badań psychologicznych*, pisaną pod kierownictwem profesora Jerzego Kmity. Praca ta została opublikowana w 1974 r. przez PWN pt. *Metodologiczne znaczenie sporu o status poznawczy teorii*.

We wrześniu 1971 r. dr Krystyna Zamiara objęła stanowisko adiunkta w Instytucie Filozofii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu. W 1978 r. odbyło się Jej kolokwium habilitacyjne. Na podstawie dorobku naukowego oraz przedłożonej rozprawy habilitacyjnej pt. *Epi-*

¹ J. Sójka, *Przedmowa*, w: J. Grad, J. Sójka, A. Zaporowski (red.), *Nauka – Kultura – Społeczeństwo. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Krystynie Zamiarze*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010.

stemologia genetyczna Piageta a społeczny rozwój nauki otrzymała stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Praca ta została opublikowana w 1979 r. przez PWN, pod niezmiennym tytułem.

W 1992 r., mocą postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsy, dr hab. Krystyna Zamiara uzyskała tytuł profesora. W tym samym roku rozpoczęła pracę na etacie profesora nadzwyczajnego, a w 1995 r. decyzją ministra edukacji narodowej została powołana na stanowisko profesora zwyczajnego.

Pracę w Instytucie Kulturoznawstwa UAM w Poznaniu Krystyna Zamiara podjęła w styczniu 1979 r., w tym samym roku zaczęła pełnić funkcję wicedyrektora tego Instytutu, którą sprawowała do 1993 r. W trakcie roku akademickiego 1987/1988, ze względu na urlop naukowy prof. dr. hab. Jerzego Kmity, pełniła również obowiązki dyrektora Instytutu Kulturoznawstwa. Od września 1980 do sierpnia 2003 r. kierowała Zakładem Badań nad Uczestnictwem w Kulturze. We wrześniu 2003 r. objęła kierownictwo Zakładu Historii i Metodologii Nauk o Kulturze, którego wcześniej była kuratorem. Tę ostatnią funkcję sprawowała do sierpnia 2010 r., to jest do momentu przejścia na emeryturę.

Jako pracownik Instytutu Kulturoznawstwa profesor Zamiara prowadziła wysoko oceniane przez studentów zajęcia, wykłady i konwersatoria, wedle autorskich programów kształcenia, m.in. z następujących przedmiotów: Psychologiczne problemy uczestnictwa jednostek w kulturze, Teoretyczna historia psychologii, Teoria uczestnictwa w kulturze, Społeczna historia nauki, Filozofia humanistyki.

Profesor Krystyna Zamiara wypromowała 65 magistrów w dziedzinie filozofii i kulturoznawstwa oraz 9 doktorów nauk humanistycznych, którzy uzyskali stopnie naukowe w zakresie: filozofii, socjologii, psychologii, nauk o poznaniu i komunikacji. Była recenzentem w 12 przewodach doktorskich i 9 habilitacyjnych. Powoływana przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów występowała też kilkakrotnie w roli superrecenzenta.

Była członkiem kilku towarzystw naukowych, m.in.: The Association for Foundations of Science, Language and Cognition, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Miała też status członka założyciela Polskiego Towarzystwa Logiki i Filozofii Nauki, a od 1992 r. była jego wiceprezesem. Przez wiele lat blisko współpracowała z IFiS PAN w Warszawie, a uczestnictwo w organizowanych tam seminariach naukowych owocowało m.in. artykułami w publikacjach zbiorowych, zawierających rezultaty wspólnych badań.

Współredagowała czasopisma: „Studia Metodologiczne” oraz „Człowiek i Społeczeństwo”, którego w latach 1993-2010 była redaktorem na-

czelnym. Wchodziła również w skład zespołów redakcyjnych czasopism: „Nowa Krytyka” i „Kultura Współczesna”, była też członkiem Rady Programowej serii wydawniczej „Studia Kulturoznawcze” Instytutu Kulturoznawstwa UAM w Poznaniu.

Na dorobek naukowy profesor Krystyny Zamiary składa się 148 prac naukowych różnego rodzaju, w tym 4 monografie oraz 15 esejów popularnonaukowych. Na szczególną uwagę zasługuje wzbogacony komentarzem przekład myśli amerykańskiego filozofa nauki Paula K. Feyerabenda *Jak być dobrym empirystą*².

Za działalność naukową i dydaktyczną profesor Krystyna Zamiara została dwukrotnie odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi – w 1985 i 1993 r., Medalem Komisji Edukacji Narodowej w 1991 r., Medalem za Długoletnią Służbę w 2011 r. W 2006 r. została wyróżniona Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego. Otrzymała też dwukrotnie nagrodę naukową III stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki – w 1975 i w 1980 r. oraz 20 nagród rektorskich.

Zainteresowania naukowe profesor Krystyny Zamiary, realizowane w trakcie pracy w Instytucie Kulturoznawstwa, nigdy nie straciły łączności z Jej wykształceniem psychologicznym³. Prowadziła, zakorzenione w teoretycznej historii nauki, badania nad rozwojem psychologii, obejmujące przemiany społecznej świadomości metodologicznej i praktyki naukowej przez tę świadomość regulowanej. Podejmowane analizy zmierzały również do ustalenia, czy dorobek psychologii może okazać się przydatny dla

² P. K. Feyerabend, *Jak być dobrym empirystą*, PWN, Warszawa 1979.

³ Czego wyraz stanowią m.in. następujące publikacje: *Znaczenie badań psychologicznych dla poznawania kultury*, w: S. Pietraszko (red.), *Przedmiot i funkcje teorii kultury*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 350, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1982, ss. 89-107; *Czy istnieje szansa korzystania z teorii psychologicznej w badaniach nad kulturą?*, w: T. Kostyrko (red.), *Teoria kultury a badania nad zjawiskami artystycznymi*, Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa 1983, ss. 171-190; *Psychologia a kulturoznawczo zorientowana epistemologia*, w: K. Zamiara (red.), *Epistemologiczne podstawy badań nad kulturą*, PWN, Warszawa – Poznań 1992, ss. 26-48; *Kulturoznawcze a psychologiczne badanie ucześnieństwa w kulturze*, w: J. Kmita, K. Łastowski (red.), *Biologiczne i społeczne uwarunkowania kultury*, PWN, Warszawa – Poznań 1992, ss. 39-53; *Epistemologiczny kontekst psychologii partycypacji kulturowej*, w: K. Zamiara, M. Golka (red.), *Sztuka i estetyzacja. Studia teoretyczne*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 1999, ss. 137-150; *Psychologizm w badaniach humanistycznych*, w: Z. Rosińska (red.), *Blaustein. Koncepcja odbioru mediów, Filozofia polska XX wieku*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2001, ss. 195-203; *Perspektywy poznawcze humanistyki a sposób ujmowania relacji jednostka – kultura*, w: T. Buksiński, E. Pakszys (red.), *W kręgu filozofii nauki, kultury i społeczeństwa*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, Poznań 2009, ss. 111-125.

kulturoznawczej w swym charakterze refleksji nad procesami uczestniczenia w kulturze.

Przy wykorzystaniu idei z zakresu społeczno-regulacyjnej koncepcji kultury profesora Jerzego Kmity profesorka Zamiara stworzyła projekt tzw. psychologii partycypacji kulturowej. Najogólniej mówiąc, zasadza się on na próbie przewyciężenia swoistej dla badań psychologicznych perspektywy poznawczej opartej na naturalizmie przedmiotowym, indywidualizmie metodologicznym i psychologizmie, przy równoczesnym odrzuceniu antyindywidualistyczno-antypsychologicznej perspektywy poznawczej, która w swej skrajnej wersji jest charakterystyczna dla nauk o kulturze. U podstaw psychologii partycypacji kulturowej zarysowuje się perspektywa poznawcza wyznaczona przez antypsychologizm i antyindywidualizm metodologiczny w jego wersji umiarkowanej. Perspektywę taką profesorka Zamiara uznawała za kulturoznawczą. Zostały tu sformułowane teoretyczne i metodologiczne przesłanki współdziałania psychologii z naukami o kulturze. Rolą tej pierwszej byłoby dostarczanie wiedzy o tzw. aspekcie podmiotowym procesu partycypacji kulturowej, związanym z właściwościami psychologicznymi jednostki, natomiast nauki o kulturze dostarczałyby informacji o aspekcie przedmiotowym tego procesu, determinowanym przez własności kultury.

Planowana przez profesorkę Krystynę Zamiarę monografia dokumentująca rozwój naukowej psychologii, która miała służyć równocześnie jako podręcznik dla studentów kulturoznawstwa, niestety już nie powstała. Niezrealizowanymi projektami profesorki Zamiary pozostały również dwie inne monografie, uzupełnione wyborem tekstów źródłowych, z zakresu filozofii humanistyki oraz teorii uczestnictwa w kulturze.

* * *

Profesorkę Krystynę Zamiarę pożegnaliśmy w zimny dzień, 18 stycznia 2012 r., na cmentarzu parafialnym w podpoznańskich Smochowicach, gdzie została pochowana zgodnie z własną dyspozycją.

Olga Urban